

بسمه تعالی

موضوع: بررسی موانع برگزاری نماز جماعت در ادارات

محققین: غلامحسین شهرکی عین علی^۱، رقیه کیخا^۲

چکیده: نماز جماعت یکی از عبادات بسیار مهم و مورد تأکید در دین اسلام است که آثار و فواید بسیار زیادی بر آن مترتب است و همینطور اگر ترک شود ضررها و آسیبهای فردی، اخلاقی و اجتماعی بسیار زیادی خواهد داشت. امروزه که در فضای ادارات زمان زیادی از افراد صرف میشود ضرورت برگزاری نماز جماعت بسیار بیشتر احساس میشود، اماگاه برخی موانع و مسائل مانع از برگزاری نماز جماعت و یا مانع حضور در نماز جماعت میشود، اکنون به این مسئله میرسیم که چه موانعی در ادارات موجب عدم برگزاری نماز جماعت میشود؟

مقدمه: جمع و جماعت در دین مبین اسلام از قداست و اهمیت بالایی برخوردار است و از این جهت است که یکی از مهمترین و پرتکرارترین عبادات روزانه را سفارش به جماعت نمودند، نماز جماعت را نباید فقط محدود به مسجد نمود بلکه باید در متن زندگی فردی و اجتماعی خود آنرا به صورت جماعت به جا آوریم.

امروزه که شغل و کار افراد زمان زیادی از طول روز شخص را به خود اختصاص می دهد و افراد در یک مجموعه کنار هم مشغول به فعالیت های نظام مندی هستند به نام ادارات، ضرورت برگزاری نماز جماعت بیشتر احساس می شود.

اما با وجود فراهم شدن شرایط برای برگزاری نماز جماعت برخی کارمندان از حضور در نماز امتناع می کنند و ما در این مقاله به بررسی موانع برگزاری و شرکت نمودن کارمندان در نماز جماعت پرداختیم تا با شناخت این موانع مسئولین امر در صدد رفع آن بر آید و به رونق و باشکوه تر برپا شدن نماز جماعت ادارات کمک نمایند.

^۱ - کارشناس فرهنگی شرکت آب و فاضلاب استان سیستان و بلوچستان.

^۲ - دانشجوی ارشد مدرسی معارف اسلامی دانشگاه معارف.

کلید واژگان : موانع ، نماز جماعت ، ادارات .

معنی مانع : در لغت به معنی بازدارنده، منع کننده، اشکال، مزاحمت .

فواید برگزاری نماز جماعت در ادارات :

اهمیت نماز جماعت

غیر از آثار فردی و اجتماعی نماز جماعت (که به آنها اشاره خواهد شد) پاداش‌های عظیمی برای آن بیان شده که در اینجا به بعضی از روایات، اشاره می‌شود. از رسول خدا (ص) نقل شده که: «من سمع النداء فلم یجبه من غیره فلا صلاه له» نماز کسی که صدای اذان را بشنود و بی دلیل، در نماز جماعت مسلمانان شرکت نکند، ارزشی ندارد.

در حدیث، تحقیر نماز جماعت، به منزله تحقیر خداوند بشمار آمده است: «من حقره فانما یحقر الله»^۴ شرکت دائم در نماز جماعت، انسان را از منافق شدن بیمه می‌کند.^۵ و برای هر گامی که به سوی نماز جماعت و مسجد برداشته شود، ثواب و حسنه در نظر گرفته شده است. همین که کسی برای شرکت در نماز جماعت از منزل خارج می‌شود، یا در مسجد، در انتظار نماز جماعت به سر می‌برد پاداش کسی را دارد که در این مدت، به نماز مشغول بوده است.^۶ تعداد حاضران در نماز جماعت، هر چه بیشتر باشد، پاداش آن بیشتر است. این کلام رسول خداست که فرمود: «ما کثر فهو احب الی الله»^۷ حدیث جالبی در بیان فضیلت نماز جماعت است که قسمتی از آن در رساله‌های عملیه هم ذکر شده است. ترجمه تمام حدیث چنین است: رسول اکرم صلی الله علیه وآله فرمودند: جبرئیل پیش حضرت رسول صلی الله علیه وآله آمد (با ۷۰۰۰۰ ملک بعد از نماز ظهر) گفت یا محمد! همانا خداوند بر تو درود می‌فرستد و برای شما هدیه ای

^۳- وسائل، ج ۵ ص ۳۷۵، کنز العمال، ج ۸ حدیث ۲۲۷۹۹.

^۴- من لایحضره الفقیه، ج ۱ ص ۳۷۷.

^۵- مستدرک الوسائل، ج ۱ ص ۴۸۸.

^۶- کنز العمال، ج ۸ حدیث ۲۲۸۱۵ از پیامبر اسلام (ص).

^۷- کنز العمال، ج ۸ حدیث ۲۲۸۱۸ و ۲۲۸۲۷.

^۸- کنز العمال، ج ۸ ص ۲۵۸.

فرستاد که به پیامبران دیگر نفرستاده است. فرمود چیست؟ جبرئیل فرمود: (۱) سه رکعت نماز وتر (دور رکعت شفع و یک رکعت وتر)

(۲) نمازهای پنج گانه به جماعت

حضرت رسول صلی الله علیه وآله پرسید مگر نماز جماعت چه فایده ای برای امت من دارد؟ فرمود: اگر در نماز جماعت دو نفر اقتدا کنند خدا برای هر یک نفر در هر یک رکعت ۱۵۰ نماز مینویسد. اگر سه نفر باشند برای هر رکعت ۶۰۰ نماز برای هر یک مینویسد. اگر چهار نفر باشند برای هر رکعت برای هر نفر ۱۲۰۰ نماز مینویسد. برای شش نفر برای هر رکعت ۴۸۰۰ نماز برای هر فرد مینویسد. برای هفت نفر برای هر نفر و هر رکعت ۹۶۰۰ نماز نوشته میشود. برای هشت نفر برای هر نفر در هر رکعت ۱۹۲۰۰ نماز مینویسد. زمانی که نه نفر باشند برای هر نفر و هر رکعت ۳۶۴۰۰ نماز مینویسد. برای ده نفر برای هر نفر و هر رکعت ۷۲۸۰۰ نماز نوشته میشود. اگر تعداد افراد از ده نفر گذشت در اینصورت اگر آسمان صفحه و کاغذ و درختان قلم و جن و انس و ملائکه نویسند باشند نمیتواند ثواب یک رکعت از آن را بنویسند. همین که عدد افراد از ده نفر گذشت، حساب آنرا جز خدا کسی نمی داند.^۹ در حدیث دیگر است: هر که نماز جماعت را دوست بدارد، خدا و فرشتگان او را دوست می دارند.^{۱۰} در زمان پیامبر (ص) هرگاه افراد نماز جماعت کم می شدند، آنحضرت به جستجو و تفقد از افراد می پرداخت و می فرمود: شرکت در نماز صبح و عشاء، بر منافقان از هر چیز سنگین تر است.^{۱۱} قرآن نیز، از اوصاف منافقان، بی حالی و کسالت هنگام نماز را بیان کرده است.^{۱۲} چرا که سحر خیزی و حضور در جماعت مسلمین، آن هم از راههای دور و در گرما و سرما، نشانه صداقت در ایمان و عشق نمازگزار است.

حضور در نماز جماعت، خاص یک منطقه نیست. انسان در هر جا که باشد، خوب است به فکر نماز جماعت و حضور در آن و تشویق دیگران باشد.

رسول خدا (ص) در باره اهمیت جماعت، فرمود: «صلاة الرجل في جماعة خير من صلاة في بيته اربعين سنة. قيل: يا رسول الله! صلاة يوم؟ فقال (ص): صلاة واحدة»^{۱۳} یک نماز با جماعت، بهتر از چهل سال

^۹ - مستدرک الوسائل، ج ۱ ص ۴۸۷، رساله حضرت امام، مسئله ۱۴۰۰.

^{۱۰} - مستدرک الوسائل، ج ۱ ص ۴۸۸.

^{۱۱} - كنز العمال، ج ۸ ص ۲۵۶.

^{۱۲} - واذقوا الليال صلوة ققاموا كسالي (نساء، آیه ۱۴۲).

^{۱۳} - مستدرک الوسائل، ج ۱ ص ۴۸۸.

نماز فردای در خانه است. پرسیدند: آیا فقط یک روز نماز؟ فرمود: بلکه یک نماز. و می فرمود: صف های نماز جماعت، همانند صف های فرشتگان در آسمان چهارم است.^{۱۴} اولین نماز جماعتی هم که بر پا شد، به امامت رسول خدا و شرکت حضرت علی (علیه السلام) و جعفر طیار (برادر حضرت علی (علیه السلام)) بود. همین که ابوطالب، فرزندش علی (علیه السلام) را دید که به پیامبر اقتدا کرده، به فرزند دیگرش جعفر گفت: تو نیز به پیامبر اکرم اقتدا کن و این جماعت دو سه نفری، پس از نزول آیه «فاصدع بما تؤمر» بود، که فرمان به علنی ساختن دعوت و تبلیغ می داد.^{۱۵}

● آثار نماز جماعت

برپایی فریضه های دینی به صورت دسته جمعی، غیر از پاداش های فراوانی که یاد شد، در زندگی فردی و اجتماعی امت مسلمان نیز، آثار مثبت و فراوانی دارد که به برخی اشاره می شود:

۱) آثار معنوی

بزرگترین اثر معنوی نماز جماعت، همان پاداش های الهی است که گفته شد. روایت است که شبی، علی علیه السلام تا سحر به عبادت مشغول بودند. چون صبح شد، نماز صبح را به تنهایی خواندند و استراحت کردند.

رسول خدا (ص) که آنحضرت را در جماعت صبح ندید، به خانه اورفت. حضرت فاطمه (ع) از شب زنده داری علی (ع) و عذر او از نیامدن به مسجد سخن گفت. پیامبر فرمود: پاداشی که بخاطر شرکت نکردن در نماز جماعت صبح، از دست علی (ع) رفت، بیش از پاداش عبادت تمام شب است.^{۱۶} رسول خدا (ص) فرموده است: "لأن اصلی الصبح فی جماعة أحب الی من أن اصلی لیلتی حتی أصبح"^{۱۷} اگر نماز صبح را به جماعت بخوانم، در نظرم محبوب تر از عبادت و شب زنده داری تا صبح است. بخاطر همین فضیلت و پاداش هاست که اگر تعداد نمازگزاران از ده نفر بیشتر شود، اگر تمام آسمان ها کاغذ، و دریاها مرکب و درخت ها قلم شود و فرشتگان بنویسند، پاداش یک رکعت آنرا نمی توانند بنویسند.^{۱۸} و نماز جماعت با تاخیر، بهتر از نماز فردای در اول وقت است.^{۱۹}

^{۱۴} - همان مدرک.

^{۱۵} - همان مدرک، ص ۶۸۹، وسائل، ج ۵ ص ۳۷۳.

^{۱۶} - سفینة البحار، ج ۱، جماعت.

^{۱۷} - کنز العمال، ج ۸ حدیث ۲۲۷۹۲.

^{۱۸} - توضیح المسائل امام (قدس سره) مسئله ۱۴۰۰.

^{۱۹} - توضیح المسائل امام (قدس سره) مسئله ۱۴۰۲.

- آمرزش گناهان: یکی از مواردی که سبب مغفرت و آمرزش گناهان میشود، شرکت مداوم در نماز جماعت و محافظت از آن است. در حدیثی از امام باقر (علیه السلام) چنین میخوانیم: سه چیز است که موجب کفاره و آمرزش گناهان میشود: ۱. وضوی کامل در هوای سرد ۲. در شب و روز برای نمازها قدم برداشتن ۳. محافظت و مداومت بر نمازهای جماعت. در حدیثی رسول الله صلی الله علیه و آله میفرمایند: کسی که در نماز جماعت با ایمان و قصد پاک و خشنودی خدا داخل شود، اعمال خود را از سر گیرد (یعنی گناهانش بخشیده میشود)

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله): کسی که بسوی مسجد گام بر میدارد و تا هنگامی که به خانه اش بر میگردد خداوند ۱۰ گناه از نامه عملش پاک میکند.

- انتظار نماز جماعت و کفاره گناهان: چه اسرار و آثاری در نماز جماعت است که رفتن به آن انتظار آن و برگشتن از آن و خواندن نماز جماعت موجب بخشش گناهان است؟ در حدیثی از ابی الحسن (علیه السلام) داریم: انتظار نماز جماعت از جماعتی تا جماعتی دیگر کفاره گناهان است.

- سبب محو گناه: در حدیثی دیگر از ایشان داریم: آگاه باشید هر کس به طرف مسجد برای اقامه نماز جماعت حرکت کند برای هر قدم هفتاد هزار گناه و سیئه از او محو میشود!

- نجات از دورویی و نفاق: نفاق و دورویی این است که انسان حال و ظاهر خود را طوری به دیگران نشان دهد که باطن قلب و سیره اش جز آن است و این یکی از بیماری های روح و روان است. و قرآن مجید به شدت از نفاق نهی کرده و جایگاه منافقان را در آتش جهنم قرار داده است. رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) می فرمایند: کسی که در دنیا دو رو باشد در قیامت با دو صورت آتشین محسور میشود و برای درمان و علاج این خطیئه بزرگ و نقص آشکار راههایی وجود دارد که یکی از راههای آن شرکت مداوم در نماز جماعت است که دل و جان آدم را صفا میبخشد و روح اخلاص در وجودش پدیدار میشود.

- هفتاد هزار حسنه؛ رسول اکرم (صلی الله علیه و آله): آگاه باشید هر کس برای اقامه نماز جماعت به سوی مسجد گام بردارد برای هر قدمش هفتاد هزار حسنه منظور میشود.

- سبب دعای خیر فرشتگان: در حدیثی از امام صادق (علیه السلام) داریم: هیچ بنده ای از شیعیان ما به نماز نمی ایستد مگر اینکه به شمار مخالفینش فرشتگان پشت سر او به نماز می ایستند و برای او دعای خیر میکنند تا از نماز فارغ شود. در حدیثی دیگر از امام صادق (علیه السلام) داریم: همانا خداوند و

فرشتگانش بر کسانی که صف اول نماز جماعت را به هم میپیوندند درود میفرستد. رسول اکرم (صلی الله علیه وآله): وقتی شما از خانه خارج میشوید با طهارت باشید و شرکت در جماعت مسلمین بکنید و انتظار نماز باشید در این صورت ملائکه برای شما دعا میکنند، خدا را او را بیامرز خدایا بر او رحم کن. - سبب نزدیکی به خداوند؛ یکی دیگر از آثار نماز جماعت اینست که هرچقدر در نماز جماعت شرکت کنید درجه تان بالاتر میرود و به خدا نزدیکتر میشوید. همانطور که خود نماز موجب قرب الهی است شرکت در نماز هم موجب قرب است و در روایات وارد شده که نماز گزاران محبوب خداوندند. در حدیثی از امام کاظم (علیه السلام) داریم هرکس یک قدم به سوی نماز جماعت بردارد یک درجه به خدا نزدیکتر میشود.

- استجابت دعا؛ خدا در قرآن وعده استجابت داده و فرموده مرا بخوانید تا استجابت کنم. رسول اکرم (صلی الله علیه وآله): همانا خداوند از بنده اش زمانی که به نماز جماعت مشغول است و سپس از او حاجتی بخواهد که بر آورده نشود حیا میکند تا اینکه ان را اجابت کند.

- مایه رحمت: رسول اکرم (صلی الله علیه وآله): جماعت مایه رحمت و تفرقه موجب رنج و عذاب است - موجب خشنودی خداوند: رسول اکرم (صلی الله علیه وآله): سه گروهند که خداوند از آنان خشنود است: (۱) کسی که نماز شب میخواند (۲) جمعی که نماز جماعت تشکیل میدهند. (۳) دسته ای که در برابر دشمن در راه خدا صف آرایی کرده اند.

- کمال نماز در جماعت است: امام باقر (علیه السلام): کسی که همسایه مسجد است و به جماعت حاضر نمیشود نمازش کامل نیست مگر اینکه مریض باشد یا عذر موجه داشته باشد.

- خوش بینی مردم: پیامبر (صلی الله علیه وآله) فرمود: هر که نمازهای پنجگانه را با جماعت بخواند به او گمان هر خیر و نیکی را داشته باشید.

- مونس در قبر: پیامبر (صلی الله علیه وآله) فرمود: آگاه باشید هر که به طرف مسجد برای اقامه نماز جماعت حرکت کند، به هر قدمی هفتاد هزار حسنه و ثواب برای او نوشته شود. و اگر در همین حال بمیرد. خداوند هفتاد هزار فرشته بر او بگمارد که او را در قبرش زیارت کنند و در تنهایی مونس او باشند و برایش استغفار کنند تا برانگیخته شود.

- عبور از صراط : رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود : هر کس در هر کجا که باشد اگر بر جماعت مداومت کند ، مانند برق سریع و درخشان همراه نخستین گروه بهشتان از روی صراط می گذرد.

- آزادی از آتش دوزخ : رسول خدا (ص) فرمود: هر کس چهل روز در نماز جماعت شرکت کند و بطور مرتب نماز گزارد . دو برکت نامه و سند رهایی بخش به او می دهند : نجات از آتش و رهایی از نفاق - نجات از مراحل ترسناک قیامت: رسول اکرم (صلی الله علیه وآله) فرمود: در روز قیامت خداوند ، همه انسانها را برای حساب گرد میآورند. پس هر مومنی که در نماز جماعت شرکت کند، خداوند سختی ها و دشواری های روز قیامت را برایش آسان می سازد : آنگاه فرمان می دهد که او را روانه بهشت سازند.

(۲) آثار اجتماعی

نماز جماعت در ادراکات ، مقدمه وحدت صفوف و نزدیکی دلها و تقویت کننده روح اخوت است.

نوعی حضور و غیاب بی تشریفات، و بهترین راه شناسائی افراد است.

نماز جماعت، بهترین، بیشترین، پاکترین و کم خرج ترین اجتماعات دنیاست و نوعی دید و بازدید مجانی و آگاهی از مشکلات و نیازهای یکدیگر و زمینه ساز تعاون اجتماعی بین همکاران است.

(۳) آثار اخلاقی، تربیتی

در نماز جماعت، افراد در یک صف قرار می گیرند و امتیازات موهوم صنفی، نژادی، زبانی، مالی و . . . کنار می رود و صفا و صمیمیت و نودوستی در دلها زنده می شود و همکاران مؤمن، با دیدار یکدیگر در صف عبادت، احساس دلگرمی و قدرت و امید می کنند.

نماز جماعت، عامل نظم و انضباط، صف بندی و وقت شناسی است. روحیه فردگرایی و انزوا و گوشه گیری را از بین می برد و نوعی مبارزه با غرور و خودخواهی را در بر دارد.

نماز جماعت، «وحدت» در گفتار، جهت، هدف و امام را می آموزد و از آنجا که باید پرهیزکارترین و لایق ترین اشخاص، به امامت نماز بایستد، نوعی آموزش و الهام دهنده علم و تقوا و عدالت است. نماز جماعت، کینه ها و کدورت ها و سوء ظن های میان همکاران را از میان می برد و سطح دانش و عبودیت و خضوع را در اداره اهل نماز، افزایش می دهد.

به خاطر اینهمه آثار است که به نماز جماعت، آنهمه توصیه شده است. حتی نابینایی وقتی از حضور پیامبر، اجازه خواست که به مسجد نیاید، آنحضرت فرمود: از خانه تا مسجد، ریشمانی ببندد و به کمک آن، خود را به نماز جماعت برساند.^{۲۰} و نیز، نابینایی که اجازه ترک شرکت در نماز خواستند، رسول خدا(ص) اجازه نفرمود.^{۲۱} از طرف دیگر، برخورد شدید نسبت به کسانی که به نماز جماعت اهمیت نمی‌دهند، نشان دیگری بر اهمیت و سازندگی آن است. در حدیث است که به چنان کسان، همسر ندهید^{۲۲} و معرف آنان نشوید.^{۲۳}

مضرات ترک نمودن نماز جماعت در ادارات :

(۱) محروم شدن از فواید و آثار معنوی : اکثر فواید نماز جماعت در بُعد روحی و روانی اشخاص است لذا محروم شدن از این دسته از آثار و فواید خسارت اخروی واقعی است . انسان تنها برای عالم دنیا آفریده نشده است و از آثار معنوی نماز ، از قبیل کسب پاداش و آزادی از جهنم و نزدیکی به خداوند متعال بی نیاز نیست و نیازمند دعای خیر فرشتگان و اجابت دعای خودش است و ترک نمودن نماز جماعت سبب محروم شدن از تمامی این آثار می‌گردد .

(۲) محروم شدن از فواید و آثار اخلاقی : نماز جماعت یک عبادت خشک و بی روح و بدون آثار جانبی نمی‌باشد بلکه همکاری که در فضای اداری در نماز جماعت شرکت می نمایند با این بازدید مجانی و معنوی از یکدیگر دل‌های آن‌ها به هم نزدیک‌تر می‌شود و در ضمن اگر یکی از همکاران مسئله ای داشته باشد دیگران نیز آگاه می‌شوند و در حد امکان در صدد حل آن بر می‌آیند .

(۳) محروم شدن از فواید و آثار اجتماعی نماز جماعت: حکمت و علت این که نماز بصورت جماعت تأکید شده است آثار زیبایی چون روی آوردن به نظم و منظم بار آوردن افراد کنارهم و وقت شناس بودن و احترام به حقوق و وقت یکدیگر است و همچنین از مهم‌ترین آثار اجتماعی نماز جماعت می-

^{۲۰}- وسائل، ج ۵ ص ۳۷۷.

^{۲۱}- کنز العمال، ج ۸ ص ۲۵۵.

^{۲۲}- سفینه البحار، ج ۱، جماعت

^{۲۳}- سفینه البحار، ج ۱، جماعت

توان به از بین بردن روحیه انزوا طلبی و گوشه گیری اشاره نمود که خود این مسئله موجب اتحاد و همدلی بین افراد می‌گردد و زمینه از بین رفتن کدورت و کینه و غرور و خودخواهی را نیز فراهم می‌کند .

انواع موانع برگزاری نماز جماعت :

الف) موانع اخلاقی – انسانی – شخصیتی :

۱) شخصیت امام جماعت :

امام جماعت علاوه بر شرایط ویژه ای که در رساله‌های عملیه آمده است از قبیل شرایطی که به شرح زیر است:

امام جماعت باید بالغ و عاقل و شیعه دوازده امامی و عادل و حلال‌زاده باشد و نماز را به طور صحیح بخواند و اگر مأموم مرد است امام او هم باید مرد باشد و اقتدا کردن بچه ممیز که خوب و بد را می‌فهمد به بچه ممیز دیگر جایز نیست، و احتیاط واجب آن است که امام جماعت زن نیز مرد باشد ، باید از نظر آداب اجتماعی و اخلاقی نیز در سطح قابل پذیرشی برای مأمومین باشد .

۲) رفتار متولیان فرهنگی ادارات : در سطح ادارات ، برنامه‌های فرهنگی بر عهده واحد فرهنگی آن می‌باشد و متولی فرهنگی تأثیر زیادی در جذب یا دفع همکاران خود و حضور فعالانه آنان در برنامه‌ها خصوصاً نماز جماعت دارد . میزان زمینه سازی و تبلیغات کافی در طول سال و بزرگداشت ایام خاص و تهیه محصولات فرهنگی از قبیل کتاب و بروشور و بسته‌های فرهنگی و ... فعالیت‌ها می‌تواند زمینه ساز جذب همکاران برای شرکت در نماز جماعت باشد و بالطبع سبک شمردن و یا با اشکال و آسیب‌زا انجام دادن این فعالیت‌ها می‌تواند از جمله موانع حضور در نماز جماعت باشد .

۳) نوع ارتباط همکاران در فضای اداره : ارتباطات اجتماعی بین افراد در جوامع مختلف همیشه مهم و مؤثر بوده است و در فضاهای مختلف اثرات مختلفی داشته است ، از جمله در فضای ادارات که افراد

بیش از یک سوم روز خود را در آن سپری می نمایند . لذا اگر همکاران هم فکر در طول این مدت تعاملات مناسبی با هم داشته باشند ، وقت نماز جماعت با میل و رغبت بیشتری برای حضور در نماز و دیدار همکاران خود در فضای معنوی نماز جماعت تلاش خواهند نمود در غیر این صورت کم کم صف-های نماز جماعت به دلیل دلسردی همکاران از هم خلوت تر خواهد شد . از این رو نماز جماعت می تواند محور مناسب و بهانه مناسبی برای بهتر شدن روابط بین همکاران باشد .

۴) داشتن وسواس فکری مأمومین : از آنجا که نماز یک مسأله روحی و مهم است و شیطان در این مواقع بیکار و معطل نمی نشیند و برای هر لحظه افراد برنامه ای برای انحرافشان دارد ، لذا برخی نمازگذاران را دچار نوعی آفت فکری و روحی به نام وسواس فکری می نماید . جای هیچ تردیدی نیست که اعمال دینی و رفتارهای مذهبی باید به احسن وجه انجام شود، اما اینکه معیار و ملاک عمل درست چیست؟ از کدام طریق تعیین می شود؟ و حدود ثغور آن تا کجا است؟ تابع دستورات شرعی است.

اعقل فردی، آداب عرفی، گفت شنوهای میان فردی و احتیاط های سخت گیرانه نمی توان به معیار رفتارهای درست شرعی دست یافت. دراین میان برخی مومنان به خاطر اهتمام غیر قاعده مند ازاعمال شرعی به خصوص نماز،گاهی در پرتگاه افراط کشیده می شوند و بیدلیل به همه چیزخرد همی گیرند. و این خرده گیری می تواند در ابعاد مختلف بروز کند و ما در اینجا به دو مورد اشاره می کنیم :

الف) وسواس نسبت به نماز امام جماعت

:وسواس دیگر یکهدستبهبه گریبان مدیران و کارکنان است، شخص امام جماعت است. نمازگزاران در عدالت امام جماعت، مروت او، تسلط او بر قواعد تجویدی و ... بیش از اندازه احتیاط می کنند. امام جماعت با فلان جریان در ارتباط است و یا با شخصیت کذایی همصحبت بوده و یا در فلان جای تحصیل کرده است، همه مواردی هستند که از سوی شرکت کنندگان در نماز مطرح می شوند. این درحالی است که بنابر روایات سخت گیری بی مورد نسبت به رویه و روحیات پیش نمازان درست نیست.

ب) وسواس نسبت به مقدمات نماز خودش :گاهی اوقات نمازگذار نسبت به مقدمات نماز خودش دچار وسواس می شود و چون انجام دادن مقدمات همراه با وسواس و راضی شدن شخص به این که درست

انجام داده است یا نه ، با زمان کار اداریش تداخل دارد و زمان زیادی از شخص می‌گیرد لذا ممکن است شخص تمایل به شرکت در نماز جماعت نداشته باشد .

راههای درمان وسواس

وسواس عقلاً و نقلاً از شیطان است و گاه وسواس در عمل به وسواس در عقیده و دین منجر میگردد. لازم است به هرطریقی که شده است شخص در صدد معالجه آن برآید.

تضرع به درگاه خداوند واستعانت از او برای رفع این حالت نیز از دیگر راههای مقابله با وسواس است، چنان که در روایتی از امام صادق (ع) آمده است که مردی نزد رسول خدا (ص) آمد و از رفع وسوسه در نماز یاری خواست. حضرت فرمود: وقتی وارد نماز شدی این عبارت را بخوان: " بسم الله و بالله، توکلت علی الله، اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم " پس با این کار شیطان را دور میکنی.

راه کار فکری دیگر این است که توجه به عاقبت وسواس نماید و در گاهی موارد که شدیدتر باشد شخص باید بامراجعه به پزشک و یا مشاورین اجتماعی مسئله وسواس را حل نماید و راه حل دیگر آن برنامه غذایی مناسب است ، که در ادامه به برخی مواد غذایی اشاره می‌نماییم.

الف: دراینمورد، خوردن «انار» و نیز تصفیه خون از وسواس جلوگیری می‌کند.

پیامبر اکرم (ص) میفرماید: «هرکس انار بخورد، قلب او نورانی میگردد و وسوسه، تاچهل روز از او برطرف می‌شود»

ب: آب نیسان رومی که مدت آن از ۲۳ فروردین تا ۳۰ روز بعد می‌باشد.

با توجه به فرموده پیامبر (ص) داروی همه دردها، همین آب نیسان معرفی شده است.

و همچنین از جمله راهکارها می‌توان به مسواک زدن و استفاده از «سدر» و خضاب و عبادت و توسل و تلقین به نفس و همچنین باتوجه به موازین اسلامی و شرعی می‌توان وسواس را درمان نمود .

۶) رفتار و برخوردهای حاضرین در نماز با سایر همکاران : افرادی که با صفت نمازگذار بودن بین یک گروه شناخته می‌شوند از آنها انتظار ویژه‌ای در مورد برخوردها و رفتارهایشان با اطرافیان می‌رود ، اگر این برخوردها طبق آداب اسلامی و بر اساس مهر و محبت و از خود گذشتگی و ... نباشد و بلکه بر اساس ملاک‌های غیر دینی و از روی هوای نفس و بدون عقلانیت باشد دیگر همکاران از روی آوردن به نماز جماعت خودداری می‌کنند و ذهنیت مناسبی نسبت به نمازگذاران نخواهد داشت . امام صادق علیه السلام می‌فرماید "کونوا لنا زینا و لا تکونوا علینا شینا" برای ما زینت و مایه کسب افتخار باشید نه مایه شرمندگی و پراکندگی مردم از اطراف مان ، لذا رفتار اهالی نماز با سایر همکاران و نشان دادن خلق حسنه می‌تواند موجب جذب دیگران شود .

۷) حاکم بودن فضای تمسخر نسبت به نمازگزاران در میان کارکنان اداره : گاه فضای حاکم بر جامعه‌ای دینی یک فضای ضد فرهنگ اسلامی است و این بخاطر هجوم و شبیخون فرهنگی است که فرهنگ اسلامی در جامعه اسلامی مظلوم و متروک و مورد تمسخر باشد . و تنها راه حلش مقاومت در برابر تحقیر و تمسخر دیگران است ، اما اگر کسی مقاومت نکرد راه حل را در عدم حضور در نماز جماعت می‌یابد .

ب) موانع ابزاری و امکاناتی

۱) موقعیت مکانی نمازخانه ادارات : در قریب به اتفاق ادارات و ارگان‌های دولتی ، نمازخانه در دورترین نقطه اداره و یا در بالاترین طبقه ساختمان قرار دارد و یا راهنمای مشخص کننده موقعیت مکانی نمازخانه ندارد و تمام این مسائل می‌تواند موجب کسالت و تنبلی برای شرکت در نماز جماعت شود .

۲) مکان و فضای نمازخانه : فضا و موقعیت داخلی نماز هم مسئله مهمی است ، کسانی که اهل نمازند و مایل به شرکت در نماز جماعت هم ممکن است باشند اما به دلیل برخی نقاط ضعف دیگر که وجود دارد و در ادامه بیشتر بررسی خواهیم نمود مانعی برای حضور در نماز جماعت باشد .

الف) میزان نور : یکی از مواردی که به زیبایی و آرامش بخش بودن مکان کمک می‌کند ، میزان نور و روشنایی فضا است ، امروزه نور پردازی مناسب می‌تواند حتی به انتقال برخی مفاهیم نیز کمک نماید ، لذا استفاده از رنگ نورهای مناسب مانند سبز و سفید و میزان شدت تابش و طیف نور می‌تواند به ایجاد

معنویت و آرامش نمازگزاران مؤثر باشد برعکس استفاده از لامپ‌هایی با نور زرد شدید و یا کم نور بودن فضا خیلی در دلگیر بودن و ایجاد غم و ناراحتی در روحیه‌ی نمازگذاران مؤثر باشد و خود مانعی برای حضور در نماز جماعت باشد .

ب) نظافت و خوش بویی : فضای اداری به اندازه زیادی استرس ، شلوغی و به هم ریختگی در فضای کار را دارد و کارمندان به هر مقدار هم که صبح به خود رسیده باشند اما با گذشت زمان و رسیدن به هنگام ظهر و نماز ظهر کمی ژولیده و خسته خواهند شد ، و نیاز به آرامش خواهند داشت ، نمازخانه تمیز و خوش بو می تواند تا حد زیادی به کسب این آرامشکمک نماید . استفاده از خوشبو کننده‌های هوا و تهویه مناسب در فضای نمازخانه می‌تواند جلوی بوی جوراب یا عرق کارمندان را که فعالیت داشته اند را بگیرد و دیگر به عنوان یک مانع موجب کمرنگ شدن حضور در نماز جماعت نخواهد شد .

ج) زیبایی و فضا سازی : نماز یک عبادت لطیف است و حتی سفارش شده که هنگام نماز زینت کنید و بهترین لباس خود را بپوشید و از جایی که انسان زیباپسند است و از دیدن زیبایی لذت می برد اگر فضای نمازخانه فضایی زیبا و تزئین یافته باشد خصوصا در ایاد و بهترین لباس خود را بپوشید و از جایی که انسان زیباپسند است و از دیدن زیبایی لذت می برد اگر فضای نمازخانه فضایی زیبا و تزئین یافته باشد خصوصا در ایام خاص سال از جمله ایام ولادت‌ها و شهادت اهل بیت علیهم السلام ، می تواند شوق شرکت در نماز جماعت را در میان کارمندان افزایش یابد ، برعکس اگر خیلی به این مسئله اهمیت داده نشود می‌تواند به عنوان یک مانع و عدم رغبت برای شرکت در نماز جماعت گردد .

۳) میزان صدای : مسئله میزان بلندی یا آرامی صدا آنقدر مهم است که در زمان پیامبر اکرم (صلوات الله علیه واله) وقتی موقع اذان فرا می‌رسید بلال مؤذن پیامبر بر بلندی قرار می‌گرفتند تا صدایش به همه جا برسد ، لذا اگر میزان صدا مشکل داشته باشد می‌تواند مانعی برای حضور در نماز جماعت باشد ، امروزه که ابزارها پیشرفت نموده و سیستم‌های صوتی متفاوتی وجود دارد نوع مسائل آن هم متفاوت شده است .

الف) میزان صدای پخش اذان در فضای اداره : پخش اذان یعنی اطلاع رسانی برای فرا رسیدن وقت نماز و اعلام آمادگی مکان برگزاری نماز برای پذیرا بودن مهمانانش ، حالا اگر هنگام نماز صدای اذان به اندازه

کافی فضای اداره را پوشش ندهد و برخی افراد که مشغول کارها و امورات اداری خود هستند در جریان فرا رسیدن وقت نماز قرار نگیرند چطور می‌توان انتظار داشت که در نماز جماعت شرکت کنند؟؟ و یا صدای اذان را آنقدر بلند پخش نمایند که نوعی دل‌زدگی و عوارض شنوایی به وجود آورد باز هم افراد مایل به حضور در نماز جماعت نخواهند بود.

ب) صدای بلندگوی داخلی فضای نمازخانه: گاه وسعت نمازخانه با میزان صدای پخش شده هماهنگی ندارد، یا نمازخانه بزرگ صدای آرام امام جماعت را دارد و یا نمازخانه کوچک با بلندگوی قوی مجهز باشد در هر دو صورت مشکل ساز خواهد بود در مورد اول مأمومین به دلیل نداشتن صدای واضح دچار خطا می‌شوند و یا زودتر و یا دیرتر از امام اعمال نماز را انجام می‌دهند و در مورد دوم تمرکز نمازگزاران به هم می‌خورد.

۴) موقعیت سرویس‌های بهداشتی و وضوخانه: فراهم بودن امکانات برای انجام مقدمات نماز یکی از مهم ترین عوامل حضور یا عدم حضور کارکنان در صفوف نماز جماعت است. یکی از آن امکانات، وجود سرویس بهداشتی یا به تعبیری وضوخانه در اداره می‌باشد.

الف) فاصله سرویس تا نمازخانه: سرویس‌های بهداشتی ای که در کنار نمازخانه قرار دارد به راحتی افراد می‌توانند موقعیت حضور خود در نماز جماعت را مدیریت و کنترل نمایند اما اگر با فاصله زیادی و یا در دو طبقه مجزا باشد افراد خصوصا در فصل سرما به سختی حاضر به شرکت در نماز جماعت خواهند شد.

ب) مجهز بودن سرویس‌ها: سرویس‌های بهداشتی که در آن جایی برای گذاشتن لباس‌ها نباشد گاه یک دغدغه و سختی برای نمازگزار ایجاد می‌نماید و یا اگر محل مناسبی برای شستن پا نداشته باشد، چرا که بعد از چند ساعت تلاش و قرار گرفتن پا درون کفش، پا که قلب دوم انسان حساب می‌شود با گرفتگی یا بو گرفتگی پا مواجه می‌شود لذا وجود مکانی برای شستن پا لازم است و یا از جهت بهداشتی اگر مجهز نباشد افراد از نظر بهداشتی دچار مسئله و بیماری شوند مایل به شرکت در نماز جماعت نخواهند بود.

۵) موقعیت زمانی نماز جماعت : عبادات اسلامی هر یک موقعیت زمانی خاصی دارد که با آن اوقات برخی افراد زندگی خود را تنظیم می کنند ، اگر قرار باشد این عبادات را به صورت جماعت به جا بیاوریم باید موقعیت زمانی را لحاظ نماییم .

الف) تأخیر از اول وقت بودن نماز : صدای اذان که اعلام کننده رسیدن وقت نماز است پخش می شود یک ذوق و هیجانی در افراد برای حضور در نماز ایجاد می کند ، اما اگر نماز در وقت اعلام شده برگزار نگردد موجب دلسردی افراد برای شرکت در نماز می گردد .

ب) طولانی بودن نماز جماعت : نماز جماعت باید طبق حال اضعف مأمومین برگزار گردد ، حال اگر نماز جماعت خیلی طولانی شود برخی افراد بدلیل مشکلات و بیماری ممکن است نتواند همراهی کند و تصمیم به عدم حضور در نماز جماعت بگیرد .

۶) امکانات سرمایشی و گرمایشی فضا : در فصل تابستان و زمستان که گرما و سرما حکم فرماست خنکی و گرمی مناسب فضا می تواند کمک بزرگی در حضور افراد برای نماز جماعت باشد در غیر این صورت تمرکز در نماز وجود ندارد و شخص از حضور در نماز جماعت لذت نخواهد برد .

نتیجه گیری :

نماز جماعت ادارات برای باشکوه تر برگزار شدن نیاز به شناخت نیازها و آسیب شناسی دارد و در این مقاله ما به انواع موانع و آسیب های انسانی و ابزاری در شاخه های گوناگون پرداخته ایم .